

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK**

Çiçek FADİLOĞLU*

Çağdaş, demokratik ve özgürlükçü toplumlarda eğitim uygulamalarına verilen değer gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. Toplum eğitmen; bireyin bilgili kılınmasını, kişiliğini geliştirmenin yanısıra bireyde istendik davranışların kazandırılmasını ve gelişen toplum ve yaşam değişikliklerine uyum sağlamasına yön vermesini istemektedir.

Bu tarımdan da anlaşıldığı gibi bu kadar geniş kapsamlı beklentileri verebilecek eğitim kurumlarına, öğretmenlere ve okul danışmanlarına büyük sorumluluklar düşmektedir.

Son yarı yüzyılda, eğitim alanında öğrencinin bir bütün olarak yetişmesine yönelik psikolojik, sosyolojik hizmetler veren etkinlikleri planlayan, yöneten rehberlik ve psikolojik danışma örgütlerine gereksinim duyulmuştur.

Rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri genel olarak okullarda öğretim ile ilgili işlevlerinin dışında kalan bir takım sistemli yollarla ve profesyonel elemanlarla öğrencilerin; gerçekçi, mutlu ve yaratıcı kişiler olarak yetiştirilmelerine yardım etme amacını gütmektedir.

Rehberlerin kapsamlı olarak tanımını yapacak olursak: Rehberlik : Birey! yeterlilikleri ve yetenekleri ile en üst düzeyde geliştirerek gereksinimlerin doyurulmasında,

benliğe uygun rol kavramları geliştirerek çevresindeki durumlarla ilişkisinde uyum sağlaması için gerekli problem çözme,

* Ege Oni.HemşirelikY.O.Öğretim Üyesi (Doç.Dr.)

** 24 Kasım 1988 öğretmenler Günü'nde Ege Oni.Hemşirelik Yüksek Okulu'nda düzenlenen panelde sunulmuştur.

- karar vermede. bilgi ve beceri kazanmasında; beni& kavramı ile bağdaşan doğal ve toplumsal (gerçeği) içinde bir öğrenen olarak anlamlı ve mutlu bir yaşam sürdürülmesinde bireye; profesyonel kişilerce yapılan bilimsel ve sistematik yardım sürecidir.

Rehberlik kavram ve yaklaşımı olarak anlamını ortaya koymada üç görüş dikkati çekmektedir.

1, Psikolojik Görüş

Bu görüş ile rehberlik ve psikolojik danışma etkenleri ve onun içinde yer alacak her türlü işlev, bireyin tanınması öksünde anlamlı olmaktadır. Bireyi tanımada en önemli nokta; bireyin tek başına bir varlık olmadığını, belli bir çevre ve ortam içinde ve sürekli etkileşim halinde bulunduğunun göz önünde tutulmasıdır.

Perrone ve arkadaşlarının (1970) eserlerinde belirtilen E.H. Erikson'un tablosu'ndan yararlanarak hazırladıkları yaşamda gelişim devreleriyle kişi psikolojik desteğe gereksinim duyabilir. Bu devrelerde görülen özellikler aşağıda belirtilmiştir.

Psikolojik Kriz Dönemleri : Güverne-güvenleme, otonomi-ayıp-şüphe, atılım-girişim-suç, verimlilik-içe dönüklük, özdeşleşme ve tanımama-özdeşleşme yayılması, sıkı fıkı olma, bağıllık iz. olasyon, genellik-benliği yutma. doğruluk ve tamam olma-ümitsizlik.

Anlamlı ilişkilerin Alanları : Anaya dayalı kişilik, ana babaya dayalı kişilik, temel aile, komşu-çevre-okul, akran grupları ve dış gruplar-liderlik modelleri, arkadaşlıkta taraf olma-cinsiyet-rekabet-işbirliği, işbirliği ve farklılaşmaması dağılımı-evre paylaşma, insanlık.

Sosyal Düzenin ilgili Elemanları : Çok yaygın doğa düzeni, kurallar düzeni, ideal prototipler, teknik elemanlar, ideal perspektifler, rekabet ve işbirliği örüntüleri, eğitim ve gelenekler akımları, akıl.

Psiko-sosyal Modeller : Alma karşılığında verme, kavrama-sahip olma-bırakma, yapma-izleme-benzetme (oyun), bir şey yapma (tamamlama)-beraber yapma, kendi olma veya olmama-kendi olmayı diğerleri ile paylaşma, kendini başka birinde bulma ve kaybetme, kendini oluşturma ve koruma. benlik oluşturma yoluyla kendi olma-kendi olmayan' görebilme.

Psiko-Seksüel Devreler Oral-solunum-duygusal-kinestetik, anal-**idrar** yoluna ait kassal durumlar, çocukluk-lokomotor faaliyetler, gizlilik, erinlik, üretkenleşme.

Birey! tarmada; onun hakkında bilgiler toplamak ve bu bilgileri sistemli bir şekilde değerlendirmek gereklidir. Birey ile ilgili bilgilerin toplanması, bunların sentez edilmesi sistematik ve bilimsel bir yaklaşıma ile sağlanmalıdır.

2. Eğitsel Görüş

Genel olarak öğrencinin kişilik hizmetlerine yönelik bir görüştür. Rehberlik eğitim programları birey! öğrenen olarak vurgulamaktadır.

Emerson; "eğitim öğrenciye saygı ile başlar" demiştin

Okuldaki eğitimsel süreç: öğrencilerin bireyselleştirilmesini ve insancıl kalınmasını sağlayan organize edilmiş etkinliklerdir. Bu bakımdan rehberlik; okuldaki **tüm** elemanların kurum ile işbirliği içinde çalışmasını öngörmektedir.

Amaç : öğrencinin okul, okul dışındaki durumlara, olgulara yaklaşmasında bilinçli, amaçlı hale gelebilmesi için, öğrenciye kendini ve başkalarını, yeteneklerini ve sorumluluklarını anlamasında yardımcı olmaktır.

Burada unutulmaması gereken konu; öğrencinin gelişimi ile bütünleşmiş olan öğretim işinde; toplumun ve kültürün esaslarının ve isteklerinin belirleyici ve yönlendirici olmasıdır.

Şu halde; rehberlik kavramı ve yaklaşımına ilişkin eğitsel görüş ile sosyolojik görüş yakın bir ilişki içindedir.

3. Sosyolojik Görüş

Bu görüş ile rehberlik; bir felsefe, bir işlev, bir rol ve bir etkinlik olmaktadır. Bu yaklaşımda rehberlik bir toplumsal sistem ile ele alınmaktadır. Sosyolojik temele dayalı görüşe göre rehberlikte temel olan insan ilişkilerini ve etkileşimini bilimsel dayanaklar çerçevesinde değerlendirmek olasıdır. Çağımızda rehberlik bir alt yapı kurumu olarak doğmuş olup, bazı toplumsal amaçlara hizmet sağlamak ile yükümlüdür.

Bu görüşe göre rehber ve psikolojik danışmanlar şu öğeleri göz önünde bulundurmalıdır

1. Toplumun Değişimi Günümüzde toplum; eskinin toprağa bağlı, sadece temel gereksinimleri olan toplumu değildir. Bilim, fen, taşıma ve haberleşme alanındaki gelişmelerle toplumun bilgisi, görgüsü, inanış ve değer yargıları değişmiştir. Böyle bir ortamda birey çevresine uyum sağlamakta sıkıntıya düşebileceğinden rehberlik hizmetlerine gereksinim duyabilir.

2. Değişen iş Hayatı : Yukarıda saydığımız etmenler toplumun iş hayatını değiştirmiştir. Köyden kente göç ile iş uyumsuzlukları baş göstermiştir. Yine rehberlikten bu konuda yardım istenebilir.

3. Aile Yapısı ve Ailenin Görevi : Eskiden çocuk eğiliminde ailenin rolü büyük iken; günümüzde bu rolü "koşut okul" denilen çoğu kez dünyadan hayli soyutlanmış bir yer tutan, asıl okulun dışında yaşadığı ortamdaki (basın radyo, TV ve günlük deneyimler) almıştır. Bunların hepsi çocuğu etkileyerek ilerdeki kişiliğinin bazı niteliklerine yön vermektedir.

Birey bu karmaşık yaşama uyumda rehberliğe gereksinim duyabilir.

4. Kadının Çalışması : Günümüzde kadın hukuksal açıdan iş hayatına atılmış ve erkeklerle eşit haklara ve stratejiye hak kazanmıştır. Ancak evdeki rolü de değişmemiştir. Kadın çocuğun gelişiminde gerektiği kadar destekleyici olmayabilir. öte yandan geleneksel tutum; bazı çevrelerce sürdürülmektedir ve uyum sorunları ortaya çıkabilmektedir.

5. Dinsel inançlar ve Değer Yargılarında Değişmeler : Günümüzde toplumun hızla değişimine paralel olarak inançlar ve yargılarda değişikliğe uğramaktadır. Okullarda demokratik ortam içinde yetişmiş genç kazandığı değerleri otokratik bir ortam olan ailesine uygulamayı denediğinde itaatsiz, kendine buyruk kimse olarak görülebilir.

Rehberlik bu konuda etkin rol oynamandır.

REHBERLİK ANLAYIŞINI OLUŞTURAN İLKELER

Ilke 1 : Rehberliğin esasında insan hak ve sorumlulukları ile yakından ilgili demokratik ve insancıl bir anlayış vardır.

Ilke 2 : Rehberliğin amaçlarının gerçekleştirilmesi yolunda başarılı sonuçlar alabilmek için öğrenci ile **ilgili** olan herkesin anlayış ve işbirliği içinde çalışması gerekir.

Ilke 3 : Modern rehberlik anlayışı, her türlü çalışması ile, öğrenciyi merkez alan bir eğitim sistemini öngörür.

Ilke 4 : Rehberlik yolu ile yapılan yardımın esası, öğrencilerin kendi kişiliklerini daha iyi anlamalarını, problemlerine çözüm yolları bulmada onların kendi kendilerine yeter bir hale gelmelerini sağlamaktır.

Ilke 5 : Rehberlik, öğrencilerin bedensel, zihinsel ve sosyal olan bütün kapasitelerini, kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, en uygun bir seviyede geliştirmeyi amaç edinir.

Ilke 6 : öğrencilere rehberlik yolu ile yardım edebilmek için onları türlü yönleri ile tanımak gerekir.

İlke 7 : Rehberlik çalışmaları her okulun amaç ve ihtiyaçlarına uygun olan alanlarda yoğunlaştırılmalıdır.

İlke 8 : Rehberlik hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel bir seviyede sunulmalıdır.

Rehberlik bireyin onur ve değerine ayrıca bireyin seçme hakkına temellendirilmiş olup, bireyin tümüne ve bütün bireylere yöneliktir.

Milli Eğitim Şüralarında okullarımızda Rehberlik Etkinliklerine ilişkin olarak alınan ve bir kısmı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan kararlardan sonra ortaya bir çok sorun çıkmıştır. Bunların belli başlıları şunlar olmuştur ;

a. Rehberlik etkinliklerinin eğitim sistemimizdeki yerinin belirlenmemiş olması,

b. Rehberlik etkinliklerinin eğitim-öğretim hizmetlerinden farklı yönleri olup olmadığının açıklığa kavuşturulmaması,

c. Rehberlik etkinliklerinde okul yöneticisinin ve öğretirininin yeri ve sorumluluklarının belirlenmemiş olması,

d. Rehberlik etkinliklerini yürütecek profesyonel elemanların okul sistemindeki yerinin belirlenmemesi ve bu tip elemanların olmayışı,

e. Rehberlik etkinlikleri için temel ilkelerin eğitim sistemimizin temel özellikleri açısından belirlenmemiş olması,

f. Rehberlik etkinliklerinin okuldaki yerinin günlük programlardaki zaman açısından belirlenmemesi,

h, Rehberlik etkinliklerinden yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin beklentilerinin farklı oluşu.

OKUL DANIŞMANI

X. Milli Eğitim Şürası'nda okul danışmanının tanımı şöyle yapılmıştır.

"Okul danışmanı, her düzeydeki eğitim kurumlarında, öğrencilerin eğitim programı, meslek seçimi ve uyum sorunlarını çözmelerine yardım eden öğretmen ve ana-babalara yol gösteren bir uzmandır."

Görevleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir :

"Okul danışmanı,

1. öğrencilerin sahip oldukları gizli (potansiyel) güçleri, ihtiyaçları, beklentileri konusunda bilinçlerimelerine; iş ve eğitim im-

kanlarından haberdar olmalarına, kendilerini toplumun beklentileri doğrultusunda gerçekleştirmelerini sağlayacak kararlar vermelerine yardımcı olur;

2. öğrencilerin bireysel özelliklerini doğru ve ayrıntılı bir biçimde tespit etmek amacı ile çeşitli psikolojik ölçme araçları uygular; biçme sonuçlarını öğrencilere bireysel olarak yorumlar;

3. Eğitim ve iş imkanları hakkında güncel, ayrıntılı bilgi toplar; bunları öğrencilere duyurur;

4. öğrencilerin sorunlarının kaynağını bulmalarına, sorunlarını uygun yollarla çözmelerine yardımcı olmak için bireysel veya grupta psikolojik danışma yöntemlerini uygular;

5. öğretmenlerin, yöneticilerin, öğrenci velilerinin öğrencilerle ilgili sorunlarını çözümlerine yardım eder."

UZMANIN EĞİTİMİ İÇİN TEKLİF EDİLEN MODEL

"Okul danışmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Okul danışmanlığında Lisans eğitimi görenler danışmanlık (uzman) yardımcısı olarak atanmalıdır. Okul danışmanı olacaklar;

1. Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan bilimlerde ve rehberliğin temelleri, grup rehberliği, bireyi tanıma teknikleri, psikolojik danışma ilke ve teknikleri, grupta psikolojik danışma ve benzeri dersleri olmalıdır,

2. Yüksek lisans düzeyinde ise, okul danışmanlığı alanında kuramsal bilgi ve uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır."

Rehberlik terimi ve uygulamaları eğitim sistemine 40 yıla yakın bir süredir girmesine karşın işlevlerini yerine getirememiştir. 1921 yılında gözden geçirilmiş, bir takım düzeltmelerle uygulanışı ve benimsenen sistem içindeki yeri saptarunaya çalışılmıştır.

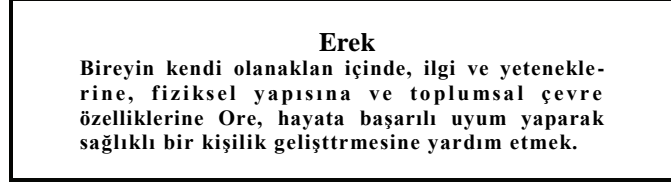
2547 sayılı Yüksek öğretim Yasası ile Üniversitelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezleri kurulması hükmü getirilmiştir.

Günümüzde eğitimin tek amacı artık çocuktan; yargılaması yerinde, zeki bir insan olmasını sağlamak değildir.

Amaç; dengeli bir kişiliği geliştirmektir. Doğuştan gelen bütün yeteneklerini kullanan, yeni yetenekler kazanmış, karşılaştığı yeni du-

ruumlarda uyum sağlayabilen, kendini deęiřtirmesini ve düzeltmesini bilen bireyler yetiřtirmektir.

Bütün bu açıklamalarımızı aşağıdaki basitleştirilmiş şemada daha açık olarak görüyoruz :

[Hedef

Hedef Bireyin temel ihtiyaçlarını tanımak ve olanakları ortamında giderilmesine yardım etmek.

Hedef öğrencinin beden, zihin, sosyal ve heyecan gelişimlerini izlemek ve bunların yararını tutmak.

Hedef Bireyin kişisel problemlerini rehberlik servisine iletmek olan ağıro bağlamak

[Hedef

Okuldaki Ouyararına revnere rehberlik nizmelerinin yara ve gereğine inandırarak I

Şekil I : Okulun Rehberlik Programında Yer Alacak Erek. Amaç ve Hedeflerin Birbiriyle İlişkisi.

I

I

1

Çağdaş eğitim kurumlarının, eğitimcilerin ve danışmanların sorumluluklarını özetleyecek olursak :

Öğrenciyi kökünden söküp koparmadan geliştirmek, dallarını kırmadan zenginleştirmek, ulusal kültürlerin zenginlik ve değerini yadsımadan evrensel kültür değerleri ile donatmak, insanı dünyadaki yeri konusunda bilinçli kılmak;

İnsana geleceğini kendi ellerinde tuttuğu güvenini vermek ve buyruğu altına aldığı doğa güçleri üzerindeki egemenliğini sürdürerek bu güçlere tutsak olmama= ona bağlı olduğunu öğretmektir.

KAYNAKÇA

1. Akyol, Avni. ; Türkiye'de Gençlik ve Politikası
2. Başaran, LE.: Eğitim Psikolojisi. Akyıldız Matbaası, Ankara, 1966.
3. Binbaşıoğlu, C. : Rehberlik. Yargıçoğlu Mat., Ankara, 1975.
4. _____ Gençliğin Eğitimi. Türkiye İş Bankası Yayınları. 274, Doğu Matb., Ankara, 1986.
5. Özçelik, A. Dr. ; Eğitim Programları ve Öğretim. ÖSYM Eğitim Yayınları, 8, Ankara, 1987.
6. r »
_oğlu. : Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ege C.Matb.. İzmir, 1982.
7. Kardeş, R. ; Eğitimde Standartlaşma. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1985.
8. K a y a . : Eğitim Yönetimi. Olgaç Matb., Ankara, 1986.
9. Tanili, S. : Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz ? Acar Matb., İstanbul. 1988.